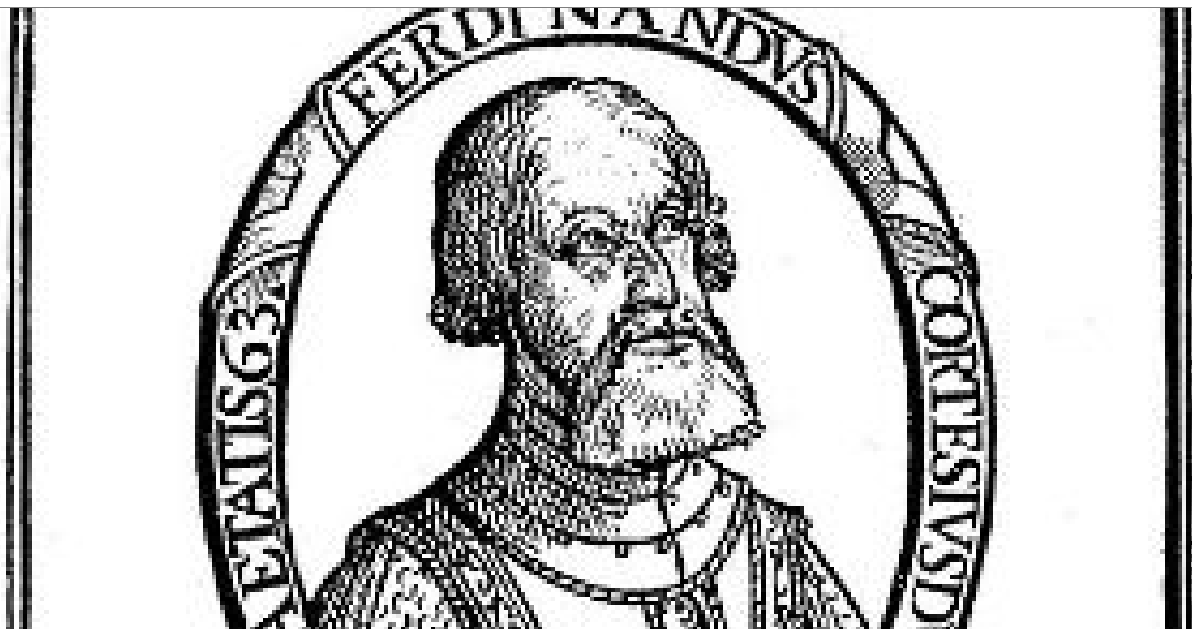

La visita esborrada d'En Cortès a Catalunya

Autor: Jordi Bilbeny

Data de publicació: 01-07-2014

Les cròniques ens relaten que En Cortès va assistir a les Corts de Toledo al 1528, a la tornada de Mèxic. Però en realitat es tracta d'un retoc de la censura, perquè sabem que va ser rebut per l'Emperador a les Corts de Montsó i, després, es va retirar a Barcelona.

És de tots nosaltres sabut i comprovat que la majoria dels textos i documents històrics que exposaven la relació de Catalunya amb la descoberta i conquesta d'Amèrica han estat alterats o esborrats. S'han esborrat i refet els textos i s'han esborrat i refet els noms i la personalitat dels conqueridors. A més a més, i en aquest mateix sentit, com que les arribades de l'or americà a Catalunya i la seva utilització per rescabalar les despeses de les institucions catalanes contretes amb l'Emperador Carles denunciaven també obertament la implicació directa d'aquest país amb la conquesta i colonització del Nou Món, sovint trobem que els relats dels cronistes amaguen aquesta realitat nacional o la substitueixen per la castellana.

Així, el Pare Cases, que narra amb una escrupolositat i un detall extraordinaris tots els fets d'En Cortès, ni tan sols esmenta la visita que aquest va fer a l'Emperador, primer a Monstó i, després a Barcelona, per bé que la seva Història de les Índies s'acabi al 1561, com ell mateix expressa al final del llibre¹. Tampoc l'anomenat Alonso Santa Cruz no ens diu que En Cortès va arribar a Monstó, tot i que ens especifica que, a l'any 1528, "vingué a besar les mans de l'Emperador, amb molts grans fastos, on fou de tothom molt admirat i en molta estima tingut"².

Altrament, segons En Bernal Díaz del Castillo, l'any del 1528, En Cortès va arribar a "la cort, que en aquella saó era a Toledo"³, on va ser rebut solemnement per l'Emperador i li va fer relació de les seves gestes⁴. Al llarg de tot el capítol, el cronista parla sempre de "Castella" i de "Toledo" i escriu emfàticament que "vull portar a la memòria altres coses que a En Cortès li esdevingueren a Castella al temps que hi romangué la cort"⁵. Doncs bé: tal com ha indicat En Demetrio Ramos, "aquest esdeveniment no es produí a la ciutat del Tajo, on no hi havia la Cort"⁶, sinó que En Cortès "hagué d'arribar fins a Montsó —on se celebraven les Corts aragoneses— per poder-se presentar davant del Rei"⁷.

En Sandoval escriu també que “en aquest any del 1528, a les seves acaballes, essent l'Emperador a Toledo, vingué a aquesta ciutat el famós i digne de perpetu nom Ferran Cortès, després d'haver conquerit la Nova Espanya i d'altres moltes províncies, majors que Europa”⁸. I, signantment, fa En López de Gómara. De conformitat amb ell, En Cortès “arribà a Espanya a finals del 1528, essent la cort a Toledo. Omplí tot el regne del seu nom i tothom el volia veure”⁹.

El fet que tants cronistes oficials s'equivoquin sempre en el mateix i precís punt, quan disposaven de documentació de primera mà, quan seguien la Cort i que, per tant, van presenciar ocularment allò que narraven, és que l'error no és involuntari, ans prové d'unes instàncies superiors, que l'introduïen mimèticament allà on calgués, a rellogte passat.

Així ho ha intuït l'Amanda López de Meneses, que ha confrontat les cròniques mexicanes amb la documentació oficial de les Corts de Castella, i que ha desmentit la dada de la trobada d'En Cortès i l'Emperador a Toledo. Per ella, des que ho va escriure En Gómara, al segle XVI, “es ve repetint que la primera entrevista del conqueridor de la Nova Espanya amb el rei de les Índies, illes i terra ferma del mar Oceà tingué lloc a Toledo, que, certament, amb el seu alcàsser, hagués constituït un magnífic escenari de l'esdeveniment; però la veritat és que En Carles d'Àustria havia deixat aquesta ciutat el 12 de febrer del 1526”¹⁰.

Cert. Segons En Martí de Viciania, a començament de l'any 1528 l'Emperador entrava a València. Diu explícitament que ho va fer el dia de maig i acte seguit, “el XVI del mateix mes, jurà a la catedral furs i privilegis”¹¹. El dia 20 va marxar cap a Montsó, “per tenir-hi les corts que havia convocat als regnes d'Aragó, i València i Principat de Catalunya”¹², de les quals va ser, com ens diu, testimoni de vista¹³. Les Corts es van inaugurar el 13 de juny del 1528 i es van traslladar a Barcelona el 4 de maig de l'any propsegüent de 1529¹⁴, “on el rei féu una nova proposició”¹⁵ i on les Corts es clausurarien el 5 de juliol d'aquell any mateix¹⁶. És a dir, que l'Emperador es va estar tot l'any 1528 i una gran part del 1529 a la Nació Catalana. I, llavors, si En Cortès s'hi va entrevistar, només ho va poder fer aquí. I, per això mateix, la López de Meneses creu amb encert que En Cortès, “després de passar per València, arribava a Montsó, la tradicional seu de les corts dels dominis de la corona d'Aragó a fi de celebrar-les”¹⁷. I va ser precisament a les Corts de Montsó –“on, a més dels procuradors i representants dels braços, hi havia quasi tots els components del Consell d'Índies”¹⁸–, que l'Emperador, en tant que rei de la Nació Catalana, va refusar de concedir a En Cortès el càrrec de virrei¹⁹, però li va atorgar, nogensmenys, al 6 de juliol del 1529, des de Barcelona, el títol de Marquès de la Vall de Oaxaca i Capità General de la Nova Espanya i de les Costes de la Mar del Sud²⁰.

Amb tot, no deixa de ser sorprenent i colpidor com l'Emperador, en aquest mateix temps que presidia les Corts a Montsó i Barcelona, no para de viatjar per tot Espanya, on signa documents a tort i a dret en les més diverses ciutats castellanès. En Vicente de Cadenas²¹, En Manuel Fernández Álvarez²² i En Francisco Bejarano Robles²³, per rellevar tan sols tres recopiladors de la documentació carolina, ens forneixen un cúmul d'exemples de la miraculosa omnipresència reial, sense ni tan sols immutar-se.

Tanmateix, la informació de la rebuda imperial a En Cortès, que els censors introdueixen sempre, com és natural, a Castella, té, almenys, un lapsus historiogràfic, atès que, al 1629, En Juan de Solórzano ens assegura, amb tots els ets i uts, que En Cortès, tornant del Nou Món, va ser rebut a Barcelona. Segons aquest cronista, en arribar a Espanya, “rebé, en recompensa, del Cèsar Carles V el govern i comandament suprem, tant civil com militar, de la Nova Espanya i el marquesat de la Vall de Oaxaca i altres llocs amb 23.000 vassalls tributaris, de la qual cosa se li despatxà un privilegi reial força honrós a Barcelona”²⁴.

Conformement, la negociació d'un càrrec català, com el de virrei, per als seus dominis americans és incontestable, com així la seva estada a Barcelona. Per això En Manuel Fernández ha apuntat: “És molt probable que el Conqueridor es veiés decebut, en trobar-se que l'estadista [Carles I] preferia atorgar-li honors com a capità general de la Mar del Sud que posar-lo al davant del virregnat de Mèxic. Tal vegada, a Barcelona, quan el Cèsar s'apressava per embarcar-se cap a Itàlia, En Ferran Cortès el collà massa amb memorials i provocà la còlera règia”²⁵.

Per acabar, també sembla que abans que el rei s'embarqués, En Cortès va emmalaltir, car En Sandoval insisteix que, “estant malalt, [l'Emperador] el visità a casa seva, i abans de salpar cap a Itàlia el féu marquès de la Vall de Huaxaques, a 6 de juliol d'aquest any, i capità general de la Nova Espanya, [i] de les províncies i costes de la mar del Sud”²⁶; amb la qual cosa també sabem que el conqueridor mexicà tenia casa a Barcelona.

Ara bé: com que el càrrec de virrei, tan sols s'atorgava “en presència de les autoritats del país”²⁷, i en l'acte de jurament del càrrec hi intervenien els consellers i els diputats, els quals demanaven al virrei “l'obligació de jurar a Barcelona”²⁸; d'aquí se n'infereix, en demanar En Cortès aquest càrrec i negociar-lo a la capital catalana, tal com es va esdevenir també amb En Colom, la implicació directa del govern català i de les seves institucions amb la conquesta i colonització primigènies de Mèxic.

Per tant, ara és evident que les fonts concorden a fer arribar En Cortès a Montsó i, al cap de poc, a Barcelona, on, a més a més, hi tenia una casa. I quan En Gómara ens diu que “va omplir tot el regne del seu nom i tothom el volia veure”; o quan, En Santa Cruz rebla que “va venir a besar les mans de l'Emperador, amb molt gran fast, on fou de tots molt mirat i tingut en molta estima”²⁹, és que va omplir Catalunya de la seva gran fama i tots els catalans van fer els impossibles per veure'l i admirar-lo.

Jordi Bilbeny

Notes i bibliografia:

- 1 BARTOLOMÉ DE LAS CASAS, Historia de las Indias; edició d'Agustín Millares Carlo, Fondo de Cultura Económica, S. A. ; 2a reimpressió, Mèxic, D. F. , 1986, vol. III, p. 410.
- 2 ALONSO DE SANTA CRUZ, Crónica del Emperador Carlos V; publicada per Ricardo Beltrán y Rózpide i Antonio Blázquez y Delgado-Aguilera, Imprenta del Patronato de Huérfanos de Intendencia é Intervención Militares, Madrid, 1920, tom I, p. 468.
- 3 BERNAL DÍAZ DEL CASTILLO, Historia Verdadera de la Conquista de Nueva España; introducció i notes de Luis Sáinz de Medrano, Clásicos Universales Planeta-210, Editorial Planeta, S. A.; Barcelona, 1992, cap. CXCV, p. 810.
- 4 Ídem, p. 811.
- 5 Ídem, p. 813.
- 6 DEMETRIO RAMOS, Hernán Cortés. Mentalidad y propósitos; Ediciones Rialp, S. A.; Madrid, 1992, p. 239.
- 7 Ídem.
- 8 FRAY PRUDENCIO DE SANDOVAL, Historia de la Vida y Hechos del Emperador Carlos V, Máximo, fortísimo, Rey Católico de España y de las Indias, Islas y Tierra Firme del Mar Oceano; edició i estudi preliminar de Carlos Seco Serrano, Biblioteca de Autores Españoles-80, Madrid, 1955, vol. I, p. 303.
- 9 FRANCISCO LÓPEZ DE GÓMARA, La conquista de México; Crónicas de América-36, Historia 16, edició de José Luis de Rojas, Madrid, 1987, p. 403.
- 10 AMADA LÓPEZ DE MENESES, “El primer regreso de Hernán Cortés a España”; Revista de Indias, XIV (1954), p. 69.
- 11 MARTIN DE VICIANA, Tercera Parte de la Crónica de Valencia; Sociedad Valenciana de Bibliófilos, València, 1882, p. 226-227.
- 12 Ídem, p. 227.
- 13 Ídem.
- 14 Cf. JOAN LLUÍS PALOS, “Cronologia de les Corts dels Àustria”, Catalunya a l'Imperi dels Àustria. La pràctica de govern (segles XVI i XVII); Col·lecció Seminari. Sèrie Catalònia-3, Pagès Editors, Lleida, 1994, Quadre núm. 16, p. 223.
- 15 Ídem.
- 16 Ídem.
- 17 A. LÓPEZ DE MENESES, ob. cit. , p. 71-72.
- 18 D. RAMOS, ob. cit. , p. 249, nota 16.
- 19 Ídem, p. 241-242.
- 20 Ídem, p. 243, 251 (nota 39) i 254.

-
- 21 VICENTE DE CADENAS Y VICENT, Carlos I de Castilla, Señor de las Indias; Hidalguía, Madrid, 1988, p. 325-330.
- 22 MANUEL FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Corpus Documental de Carlos V; Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Universidad de Salamanca, Fundación Juan March; Salamanca, 1973, tom I (1516-1539), p. 137-178.
- 23 FRANCISCO BEJARANO ROBLES, Catálogo de Documentos del reinado de Carlos, años 1516-1556, que se conservan en el Archivo Municipal de Málaga; Diputación Provincial de Málaga, Málaga, 1994, p. 90-109.
- 24 JUAN DE SOLÓRZANO PEREYRA, De Indiarum Iure (Liber I: De Inquisitione Indiarum); [segons l'edició de 1629], Corpus Hispanorum de Pace, Segona Sèrie, vol. VIII, a cura de C. Baciero, L. Baciero, A. M. Barrero, J. M. García Añoveros i J. M. Soto, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 2001, p. 183.
- 25 MANUEL FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Poder y Sociedad en la España del Quinientos; Alianza Universidad-821, Alianza Editorial, S. A. ; Madrid, 1995 p. 223-224.
- 26 P. DE SANDOVAL, ob. cit. , vol. II, p. 304.
- 27 VÍCTOR FERRO, El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta; Referències-1, Eumo Editorial, Vic, 1987, p. 58.
- 28 Ídem.
- 29 A. DE SANTA CRUZ, ob. cit., tom I, p. 468.